

Подолянчук О.А.
старший викладач кафедри аудиту та
державного контролю Вінницького національного
аграрного університету

ДОХОДИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Стаття присвячена розкриттю змісту доходу сільськогосподарських підприємств та необхідності визначення його класифікаційних ознак для цілей управління.

Постановка проблеми. Стандартизація бухгалтерського обліку в Україні спричинила суттєві зміни в системі рахунків та організації обліку сільськогосподарських підприємств. Неузгодженість деяких Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та окремих законодавчих документів не дають можливість мати впевненість у достовірності окремих показників фінансової звітності. Тому, аспект проблемних питань обліку у підприємствах аграрного сектора обумовили вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку доходів сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах висвітлювались у працях таких вітчизняних вчених: О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Л.В. Гуцаленко, М.Я. Дем'яненка, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева, В.М. Костюченко, М.М. Коцупатрого, О.В. Лишиленка, Л.В. Нападовської, М.Ф. Огійчука, Н.Л. Правдюк, М.А. Проданчука, Д.Є. Свідерського, Л.К. Сука, Н.М. Ткаченко, Г.А. Ямборко та інших. Віддаючи належне науковим розробкам провідних науковців, слід відзначити, що низка проблемних питань залишаються дискусійними та не вирішеними.

Ціль роботи. Метою публікації є висвітлення сутності категорії «дохід» та

обґрунтування необхідності класифікації доходів для цілей управління підприємства.

Виклад основного матеріалу. Дохід, як джерело подальшої діяльності підприємства, покриття витрат виробництва, забезпечення робітників і держави фінансовими ресурсами, необхідними для життя усіх сторін, займає важливе місце в загальній системі обліково-аналітичного забезпечення підприємств. Дохід надзвичайно розповсюджене, широко застосовуване і одночасно багатозначне поняття, що використовується у різних значеннях. Дослідження свідчать, що в економічній літературі ототожнюються поняття «виручка» і «дохід», «дохід» і «прибуток». Виручка, дохід і прибуток тісно взаємопов'язані, однак їх бухгалтерська сутність різна (рис. 1).

Рис. 1. Схема взаємозв'язку між виручкою, доходом та прибутком

З рисунку слідує, що категорії «дохід» і «прибуток» не взаємозамінні, а лише

доповнюють одна одну. Вони мають власну вартісну структуру і різняться за функціями та роллю, що виконують в процесі відтворення. Поняття доходу набагато ширше, оскільки охоплює всю величину знову створеної вартості, тоді як прибуток характеризує лише його частину. Прибуток є вартісною формою додаткового продукту, а дохід – частиною необхідного і додаткового продукту.

Сутність доходу та методологічні засади формування інформації про нього в бухгалтерському обліку, розкриття цієї інформації у фінансовій звітності підприємств визначаються П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» та П(С)БО 15 «Дохід».

Відповідно П(С)БО 15 визнані доходи в бухгалтерському обліку класифікуються за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації;
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи;
- надзвичайні доходи [2].

П(С)БО 30 «Біологічні активи» визначені нові підходи щодо класифікації доходів сільськогосподарських підприємств, в структурі доходів передбачено дохід від сільськогосподарської діяльності.

Сільськогосподарська діяльність – це процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції або додаткових біологічних активів [3].

В аграрних підприємствах основою доходу є дохід від сільськогосподарської діяльності, який включає в себе: дохід від первісного визнання біологічних активів та сільськогосподарської продукції, дохід від зміни справедливої вартості біологічних активів, дохід від реалізації біологічних активів та сільськогосподарської продукції, отриманої в результаті біологічних перетворень (рис. 2).

Аналіз досліджень наукових підходів щодо класифікації доходів дає можливість відзначити, що доходи підприємств групуються лише за видами

діяльності та їх обліковою класифікацією. Інформація, представлена на основі цієї класифікації, забезпечує потреби зовнішніх користувачів і є обмеженою для задоволення потреб управлінців (керівників, власників). Дохід, як об'єкт не лише обліку, а й контролю та управління лишається поза увагою. Визначена літературними джерелами класифікація не диференційована відповідно до рівня прийняття управлінських рішень.

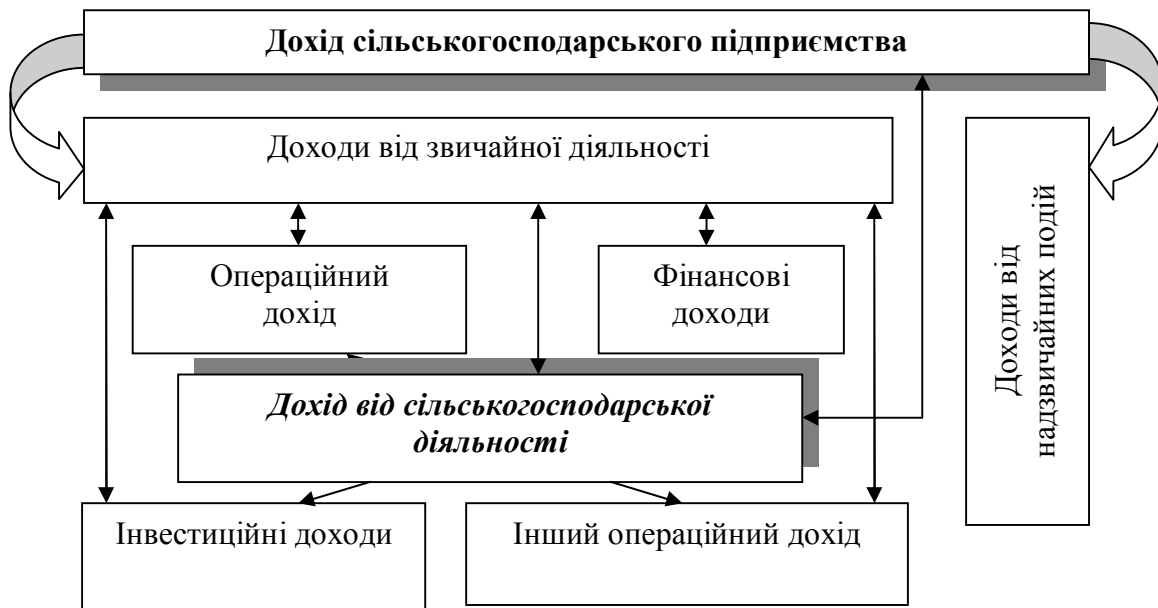

Рис. 2. Класифікація доходу сільськогосподарських підприємств

На нашу думку, доходи для потреб управління доцільно досліджувати виходячи із їх економічної сутності, а саме, як категорію економічних вигод підприємства, які дають можливість достовірно їх оцінити та мати можливість отримати грошові кошти (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація доходів для потреб управління

№ п.п.	Ознаки класифікації	Класифікація
1	За можливістю отримання	Дійсні, можливі
2	За методом визнання	Нараховані, отримані (оплачені)
3	За можливістю управління	підлягають управлінню, не підлягають управлінню
4	За способами отримання	Постійні, випадкові
5	За формою отримання	Грошові, не грошові

6	За сутністю	Суттєві, несуттєві
7	За джерелом отримання	Внутрішні, зовнішні
8	За типом господарських операцій	від реалізації, від фінансових операцій, від інвестиційної діяльності, інші доходи від надзвичайних операцій, від надзвичайних операцій
9	За господарськими сегментами	вид продукції (товарів, робіт, послуг), характер виробничого процесу, спосіб отримання доходу (розповсюдження продукції, товарів, робіт і послуг), категорія покупців, ризики, характерні для цієї діяльності
10	За біологічним складовими	Рослинництва, тваринництва

Приведена класифікація доходів буде корисною для потреб управління підприємства та підвищить контрольну функцію обліку доходів, надасть можливість управлінському апарату та окремим управлінцям розглянути кожен конкретний випадок господарської діяльності підприємства. Буде сприяти прийняттю позитивних рішень, оскільки дасть можливість визначити, що визнавати доходом і коли, яка межа суттєвості для прийняття управлінських рішень, які найслабкіші місця у підприємницькій діяльності, на який вид діяльності потрібно більше звертати уваги. Поєднання аналізу джерел формування доходів, шляхів реалізації, умов оплати за продукцію (товари, роботи, послуги та інші активи) приведе до співпраці з найбільш вигідними покупцями, кредиторами та інвесторами. Дана інформація забезпечить оперативний систематичний контроль за дотриманням умов виконання договорів покупцями та надходженням платежів від них.

За приведеною класифікацією можна виділити основні критерії визнання доходу для потреб управління:

1 – Дохід виникає і відображається в обліку, якщо підприємство виконало умови договору і має право на отримання доходу.

2 – Дохід визнається для потреб управління, якщо він є дійсним і отриманим [1, с. 66].

Визначені критерії впливають із того, що в даний час для підприємств

найбільш важливою є величина доходу, який залишається в його розпорядженні, оскільки саме від цього залежить економічний розвиток підприємства.

Висновки. При формуванні інформаційної системи обліку доходів сільськогосподарських підприємств доцільно враховувати не лише вимоги правил та принципів бухгалтерського обліку, але й вимоги власників і менеджерів підприємства. Дискусійність багатьох позицій теоретичного та нормативного характеру викликають методологічні, методичні та практичні проблеми обліку доходів сільськогосподарських підприємств, і тому потребують подальших наукових досліджень.

Стаття посвячена раскрытию содержания дохода сельскохозяйственных предприятий и необходимости определения его классификационных признаков для целей управления.

The article is devoted to opening of maintenance of profit of agricultural enterprises and necessity of determination of his classification signs for the aims of management.

Література

1. Подолянчук О.А. Облік доходів сільськогосподарських підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Подолянчук Олена Анатоліївна. – К., 2009. – 286 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: від 29.11.1999 р. №290. – [Чинний від 2000-01-01]. – Офіційний вісник України. – 1999. – №50. – Ст. 2503. – (Нормативний документ Міністерства фінансів України. Наказ).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: від 18.11.2005 №790. – [Чинний від 2007-01-01]. – Офіційний вісник України. – 2005. – №49. – Ст. 3090. – (Нормативний документ Міністерства фінансів України. Наказ).